

Folkhögskole Veteranen

NR 2 2021

Res till Israel – upptäck Palestina!

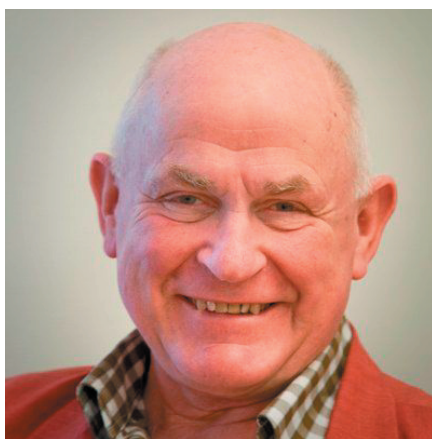
Björn Grip

Detta var rubriken på en sommarkurs på Bona folkhögskola i samarbete med Svensk-palestinska vänskapsförbundet. Den blev en ögonöppnare för mig och ledde till ett livslångt engagemang för Palestina. Kursen skapade förutsättningar för att jag och en kollega på skolan kunde genomföra temastudier kring konflikten mellan Israel och Palestina på allmän kurs våren 1988. Studierna innehöll förutom förberedelser och efterarbete på skolan, en tvåveckors resa till Nazareth, till Bir Zeit-universitetet utanför Ramallah samt till Jerusalem och Gaza.

Jag tänker på detta nu när konflikten mellan Palestina och Israel återigen blossat upp. En konflikt som denna gång började med trakasserier och försök till fördrivning av palestinier från sina hem i kvarteret Sheikh Jarrah i östra Jerusalem, med poliskränkningar av bönestunden i Al Aqsa moskén med mera. Vilket i sin tur ledde till raketbeskjutningar från Hamasstyrda Gaza och därefter israelisk vedergällning. Slutresultat 268 palestinier – varav 66 barn – döda samt tolv israeler, varav två barn.

Men jag tänker ge lite glimtar från vår studieresa, en berättelse som kanske också kan ge perspektiv på dagens akuta situation.

Nazareth, som ligger i Galileen i norra Israel, är en helt och hållet palestinsk stad med vid den tiden en befolkning på strax under 70 000 invånare. Här blev vi under tre dagar inkvarterade hos föräldrar till ungdomar i en gymnasieklass. Våra elever deltog i studierna som hölls på engelska. Efter lektionerna umgicks våra studerande med sina respektive värdfamiljer. En fantastisk upplevelse som bara hade det felet att vi inte kunde återgälda den generositet som

visades oss.

Färden gick sedan vidare till Bir Zeit via Nablus och Ramallah på Västbanken. Bir Zeit ligger cirka fyra mil norr om Jerusalem. Detta var i slutet av mars. Jag minns att bussfärden företogs i snöstorm vilket tydligen inte är helt ovanligt när man kommer bort från medelhavskusten och in i det mera inlandsbetonade klimat som präglar Västbanken. Studentkåren på Bir Zeit var våra värdar. Universitetet bevakades av israelisk militär med checkpoints vid strategiska vägsnål där israeliska motorvägar omringade de palestinska samhällena. Vägar för fordon med blå skyltar - palestinska bilar och bussar - fick inte åka på motorvägarna utan särskilt tillstånd. Allt detta var naturligtvis provocerande för den palestinska befolkningen. Här deltog vi i politiska seminarier och demonstrationer om vartannat. De senare var ständigt aktuella.

Vi deltog även i en landsomfattande palestinsk manifestation, årligen återkommande den 30 mars – Jordens Dag – till äminnelse av fördrivningen av hundratusentals palestinier vid Israels

bildande 1948.

Färden gick vidare till Jerusalem som sedan blev centrum några dagar för våra utflykter i mindre grupper med så kallade cervisataxis – bilar som tog 6-8 personer och som åkte när bilen blev full. Detta var ett utmärkt transportmedel för vår grupp av elever som skulle göra intervjuer i olika delar av landet. Intervjuer med palestinska borgmästare, advokater, journalister, NGO-företrädare, människorättsorganisationer och företrädare för kristna biståndsarbetare i Palestina.

Själv åkte jag till Gaza med två elever och blev inkvarterad hos en familj i ett flyktingläger, Beach Camp. Vi bodde hos en familj bestående av en kvinna i min ålder, 40+, samt två döttrar i 20-årsåldern. Gästfriheten, trots knappheten, var fantastisk. Döttrarna var engelskspråkiga och kunde dessutom lite svenska eftersom familjen hade släktingar i Sverige. Deras pappa – som varit politiskt engagerad – hade blivit dödad vid en israelisk räd i Gaza någon gång under 1970-talet. Enligt familjen hämtades deras far av israelisk militär mitt i natten utan förvarning och blev sedan avrättad.

Vi fick träffa andra personer med engagemang i Fatah-rörelsen som då fortfarande var den starka palestinska parten inte enbart på Västbanken utan även i Gaza. Bland annat besökte vi Jabalya-läget i norra Gaza, då centrum för oroligheterna och föremål för den israeliska militärens bevakning och kontroll.

Gaza är en landremsa, fem mil lång och åtta km bred, vid Medelhavet. Området gränsar till Egypten. Då bodde 1,2 miljoner palestinier samt 5 000

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2
ÅRGÅNG 21
juni 2021

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Res till Israel - upptäck Palestina!	1
Folkhögskolan i framtiden - en uppsatstävling	2
Om märkvärdigheter uti det rytmska	3
Konstnärer i utkanten	5
Nya folkhögskoleminnen- rapport från redaktionen	6
Vestlunddagarna 2021	6
Lugn, bara Lugn - jag är Kristina	7
Några slutord	9
Veteranföreningens årsmöte	9
En daterad bild av människan på väg till evigheten	10
Felaktigheter om SD:s politik	11
SD och Folkbildningen	11
Fra syvende far i huset	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Per-Ola Jansson
braxnaspoj@gmail.com

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@gmail.com

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip
Sturegatan 9B
614 32 Söderköping
epost
bjorgnigrip@hotmail.com
tel 070-540 95 79

Kassör
Kent Jonelind
Marielundsvägen 7
824 31 Hudiksvall
epost
kent.jonelind@gmail.com
tel 070-550 37 59

bosättare på området. Bosättarna i gated communities, väl tilltagna landområden, naturligtvis med konstbevattnings och air condition. Palestinierna trängdes då som nu på en yta stor som halva Öland. El- och vattenförsörjningen var och är fortfarande bristfällig. Numera har befolkningen ökat till 2 miljoner, varav närmare hälften är 15 år eller yngre. Möjligheterna att ta sig därför från var strängt kontrollerade redan då, 1988, och det har blivit ännu svårare nu att ta sig från Gaza till Jerusalem eller andra städer i själva Israel eller för den delen åt andra hållet till Egypten.

Många palestinier har fördrivits från sitt land och lever som flyktingar. Ockupationstillstånd gäller för Västbanken, Gaza och Östra Jerusalem. Men även inne i Israel finns orättvisorna, baserade på om man är israelisk jude eller palestini-

er. Staten Israel är helt segregerad. Palestinier lever i sina samhällen och israeliska judar i andra. Skillnaderna i ekonomiska villkor och stöd är påtagliga såväl när det gäller samhällen som individer.

Staten Israel kom till under FN:s regelverk och skulle inte klara sig utan omvärldens stöd. Det är hög tid för det internationella samfundet, där Sverige ingår, att ta ansvar för sin skapelse och ge upprättelse åt dess offer, skrev Staffan Carlshamre, professor emeritus i filosofi vid Stockholms universitet, i Aftonbladet, 20 maj. Jag kan bara hålla med.

Upptäckten av Palestina i Israel, var en ögonöppnare för mig och jag tror för oss alla som fick vara med om denna studieresa. Jag önskar att fler kunde få den möjligheten.

Folkhögskolan i framtiden – en uppsatstävling

Veteranföreningens styrelse utlyser härmed en uppsatstävling eller appell på temat Folkhögskolan i framtiden. I den tid vi lever är folkhögskolan ifrågasatt av delar av det politiska etablissemangen. Det vore därför bra och kan bli en viktig motståndshandling om många vill formulera sig kring folkhögskolan och dess betydelse nu och i framtiden.

Vi vill ha korta bidrag, helst inte längre än en dubbel A4-sida. Det kan vara sedelärande berättelser eller personliga minnen som visar på värdet av Folkhögskolan. Det kan vara en berättelse ur verkliga livet, alternativt en utopi. Det kan också helt enkelt vara en appell för Folkhögskolan.

Bidragen ska vara inskickade senast den 1/8 till Kent Jonelind, Marielundsvägen 7, 824 31 HUDIKSVALL, mail: kent.jonelind@gmail.com.

Styrelsen tillsätter en jury på fem personer, som får ta ställning och bedöma de anonymiserade alstren. De tre bästa berättelserna publiceras anonymt på Veteranföreningens hemsida. Medlemmarna får sedan rösta på något av dessa alternativ genom att skicka in en "röstsedel" digitalt eller via post till redaktionen för FolkhögskoleVeteranen, c/o Urban Lundin, adress: Jägaregatan 25, 641 32 KATRINEHOLM eller mail: urban.lundin@folkbildning.net.

Det bidrag som blir framröstat som det bästa publiceras med namn på författaren i kommande nummer av Folkhögskoleveteranen. Övriga bidrag kan bli publicerade på vår hemsida vetfolk.dinstudio.se och eventuellt på andra sätt. Priset blir uppmärksamheten och hedern att bli publicerad i vår fina tidning.

Styrelsen för Folkhögskolans Veteranförening
Björn Grip, ordförande

I flera års tid har vi gett utrymme för dels en *Poesihörna*, skapad av Jörgen Håkansson, dels en *Konsthörna*, presenterad av Hans Lundén. Det har blivit en samling av mycket läsvärda inslag. Och du vet väl att du kan läsa samtliga bidrag under rubriken *Temasidor* på vår hemsida (http://vetfolk.dinstudio.se/empty_26.html). Där hittar du 16 artiklar från Jörgen och åtta signerade Hans Lundén.

Likväl har det känts som om något fattats. Vi har visserligen haft ett antal artiklar som berör naturvetenskapliga förhållanden, men vi har inte haft någon riktig systematik. Nu hoppas vi kunna presentera en **Naturruta** i varje eller vartannat nummer. Per-Ola Jansson är huvudansvarig för innehållet.

/Redaktionen

Om märkvärdigheter uti det rytmiska

Per-Ola Jansson

Urban Lundin kommer till mig och säger:

Förvisso är jag helt och hållet icke-troende, men ständigt upplever jag naturfenomen som får mig i gungning; jag häpnar och ibland blir häpnaden av sådan styrka att jag blir helt mållös. Den leder till en gränslös beundran.

Jag delar hans beundran.

När jag ombedd att skriva något för Naturrutan slog mig ned vid datorn spelade jag av en slump Arvo Pärts *Spiegel im Spiegel*. Arvo Pärts korta stycke har ett mycket enkelt tonregister. Rytmerna är odynamiska som ett urverk.

Plötsligt slog det mig att skriva om biologisk rytm. I efterhand kom jag på att Pärts stycke på ett kongenialt sätt ackompanjerar den text jag skrivit.

Enligt *Wikipedia* skrevs verket ursprungligen för ett enda piano och fiol – även om fiolen ofta har ersatts med antingen en cello eller en viola. "*Spiegel im Spiegel*" kan bokstavligen betyda både "spegel i spegeln" såväl som "speglar i spegeln", med hänvisning till en oändlighetsspegel som reducerar en oändlighet av bilder som reflekteras av parallella plana speglar: tonkatriaderna upprepas oändligt med små variationer som om de reflekteras fram och tillbaka. Melodins struktur är gjord av ett par fraser som kännetecknas av växlingen mellan stigande och nedåtgående rörelser med stödpunkten på noten A. Detta bidrar till att ge intrycket av en figur som reflekteras på en spegel och som går tillbaka mot den.

Så här är den encyklopediska förklaringen på begreppet rytm:

En rytm är en periodisk variation.

Ordet kommer från grekiskans $\rhoυθμός$, vilket betyder tempo. En rytm som följer ett regelbundet mönster kallas meter, särskilt inom poesin. Rytmerna finns i alla sammanhang där tiden är en relevant aspekt, men förknippas särskilt med musik, dans och poesi.

Men nu följer en berättelse med betoning på biologiska rytmer. Relevanta sammanhang är legio. Goda exempel är årstidsanpassade brunstcykler, klimatanpassade vandringar, tidvattenstyrda beteenden, dygnsrytmsanpassningar, så kallade *cirkadiska cykler* och så cykliska processer med extrema tidsintervall.

Välkänd är vissa havssköldpaddors äggläggning. Den synkroniseras med månkalendern och därmed med tidvattent. Min dotter ville uppleva när de

stora havssköldpaddorna i mängd i fullt månsken kommer upp ur havet för att lägga sina ägg. Efter kommunikation med naturvårdare i Sydafrika kunde man bedöma ett tillfälle, där man i princip kunde garantera när och var äggläggningen skulle ske. Resan bokades och – mycket riktigt! – vid den fullmånen man prickat in förverkligades hennes dröm i närheten av Durban.

Den kaliforniska silversidfisken *Grunion* sköljs långt upp på havsstranden vid ett maximalt tidvatten. Honan gräver ned sig i sanden med sin långa stjärt, den fungerar som spade varefter rommen befruktas av den omkramande hanen. De kläckta ynglen spolas ut vid nästa tidvatten.

Ett ofta diskuterat samband mellan månvarvet och människans menstrua-

Grunion

Av Eric Wittman från Wichita, Kansas, USA - Flickr, CC BY 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=990683>

tionscykel har inte kunnat säkerställas, men genom årtusendena har det skapats ett mytomspunnet narrativ om vår bundenhet till kosmos verkande "krafter".

I år kan vi läsa om den cikadaart (en sorts *strit*), den *periodiska cikadan*, som förekommer i östra och mellersta USA.

Cikada

Av Martin Hauser - Eget arbete, CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=990683>

Den har en livscykel om 17 år, varav endast ett par veckor som *imago* (fullt utvecklad) då den svärmar och parar sig för att sedan dö. Denna cykel omfattar alla individer vilket innebär att svärmingen alltid går att något så när pricka in i kalendern. 2021 är ett sådant år och i skrivande stund väntar alla på att svärmingen skall uppträda när som helst i en ofattbar mängd. Ett mycket stort kalas utbryter nu. Alla arter som kan tillgodogöra sig cikadorna som föda tar för sig. När alla ätit sig mätta återstår ändå så många cikador att parningen ostört kan äga rum. Det finns ca 2 500 olika cikadaarter som alla låter höra av sig under parningen med mycket starka, och för vissa av oss mycket besvärande ljud.

17 år under jord, och sedan några veckor av ovanjordiskt liv! Många av oss upplever säkert cikadans livscykel genom ett skimmer av tragik. Men här hemma har vi ju dagsländor som tillbringar merparten av sitt liv på sjöbotten, stackars dom.

Men nu till en **rytm** som ställer den nordamerikanska cikadan i skuggan.

Bambufamiljen innehåller ca 1 000 olika arter av gräs i mycket varierande storlek. De skiljer sig åt i sitt sätt att blomma. De återfinns i borte Asien, Afrika och Amerika. Rudyard Kiplings *Djungelboken* utspelar sig i en skog i Indien som domineras av bambu. Djungel har

blivit en beteckning för den tropiska regnskogen, eller en metafor för vad som helst som är ogenomträngligt; men ursprungligen en beteckning för landområden som domineras av "bambusnår". En av dessa arter blommar runt vart 112:e år. Det vill säga vart 112:e år blommar **alla** individer av den arten, även om kontinenter skiljer individerna åt.

Hur kan man förstå detta? En klocka som går och säger till när det är dags att blomma. När biologer försöker förklara sällsamma fenomen som detta står de på en stadig evolutionär grund. De betonar först och främst **tiden**, den tid som stått till förfogande för att utveckla det för oss ibland

kanske oförklarliga fenomen vi står inför. När man inser att det inte rör sig om "10.000" år, utan miljoner, kanske evolutionens framfart blir fattbar. Det har funnits gräsarter på vår jord i 40 miljoner år. Den andra nyckeln till förståelse av vad som driver evolutionen är **konkurrens**. Den gynnar den art som på bästa sätt hushållar med sina resurser. Det påminner för en del läsare på ett besvärande sätt om **marknadsekonomin**s sätt att fungera. Men belöningen är inte individuell, den tillfaller arten. Den vinst vår bambuart kan tillgodogöra sig när den blommar så sällan, är givetvis att den slipper slösa energi på frösättning varje år. Blomningssyckeln omöjliggör på så sätt för **konsumenter** att i ekologisk mening anpassa sig till den enorma fröproduktion som "plötsligt" uppkommer. De är ju inte i sina gener synkade med denna sällsamma blomning. De arter som ändå förmår att förse sig konsumerar bara en bråkdel av vad som bjuds. **Samhällsnyttan** blir därmed mycket stor, för just denna bambuart. Här är alltså lätt att associera till **planhushållning** istället,

Pure patch of bamboo (*Melocanna baccifera*) in North East India

som av vissa läsare kan upplevas som besvärande.

En annan bambuart som förekommer huvudsakligen i Indien ställer däremot till med avsevärda problem för andra arter när den blommar vart 48:e år. Denna bambu *Melocanna baccifera*, producerar frön som tas emot med öppen mun av svartråttor. Födötillgången för gnagarna blir plötsligt enorm. Den gynnar en mycket snabb populationsökning. Populationen kommer snabbt upp i en enorm volym som när "bambuskörden" är uppäten ofelbart leder till en omedelbar svält. Råttorna ger sig därför på odlade grödor. Detta har lett till svält bland människorna. Dyrbar import av ris blir följden. Möjligen gynnas denna bambu av råttornas spridning av osmälta frön som passerar genom tarmen. Men dessa råttor är säkerligen anpassade till, och gynnade av den indiska agrikulturen.

Samhällsplaneringen i de delar av Indien som berörts har dock varit bristfällig, och de kriser som uppstått efter bambuns blomning borde ha kunnat undvikas, genom livsmedelslagring.

Flera bambuarter dör efter sin blomning. Hela skogar vissnar bort. Vinsten består i att en sexuell fortplantning möjliggjorts vilken gynnar artens möjlighet att anpassa sig till miljöförändringar, som t.ex. den nu pågående klimatförändringen. Det är högre risk med asexuell förökning genom rotskott, som ju inte innebär någon variation i genmaterialet.

I Kina har bambudöden ibland lett till katastrof för populationen av Jättepan-dor, som i stor mängd svultit ihjäl.

Konstnärer i utkanten

Hans Lundén

Konsthörnan

Jag brukar köpa de flesta av mina kläder på Röda Korsets, Stadsmissionens eller Frälsningsarméns second hand butiker. Kupan eller Myrorna. Det blir fyra E på en gång. Ekonomiskt, ekologiskt, etiskt och, tycker jag, estetiskt. Gamla skjortmodeller passar mig bättre än Slim Fit när jag själv inte är det.

Det händer också att jag köper konst, oftast grafiska verk som man kan få för en billig penning. Jag är inte ute efter fynd för att göra stora ögon och gapande mun i Antikrundan utan mera för att verket kan intressera mig på ett eller annat sätt.

De två senaste verk jag köpt kan rubriceras som gjorda av konstnärer i utkanten.

För något år sedan såg jag en litografi i Stadsmissionens affär i Stockholm. Jag kände genast igen både motivet och konstnären. En bild från en marsmulen dag vid Långholmens fängelse i Stockholm.

Några barn släpar sina källkar i den blöta snön och några andra åker nerför backen utanför de grå fängelsemurarna. Det är tyst och lite trist och med en för konstnären säregen charm. Konstnären var Björn Jonson (1903-1991) som helst sökte sina motiv i det som var Stockholms utkanter på 30-, 40- och 50- talen.

Midsommarkransen, Gröndal eller som här Långholmen. Och helst i blötsnö och lite dis vilket gjorde sig bra mot litografistenen. Kanske någon människa i periferin men sällan i närbild.

Liksom många andra grafiker som Börje Sandelin eller Börje Veslén, skrev han också litterära texter. Hans "Landet bortom flottbron" från 1969 skildrar Gröndal och Midsommarkransen, dit jag själv gjorde många cykelturer med ritblocket på pakethållaren. Han skrev även en bok med teckningar av djur, helt enkelt kallad "Djur". Boken som kom ut 1970 skildrar djur i djurparker, ofta livstidsfångar, oskyldigt. Redan på sextioalet noterar han miljöförstörelsen när han har utsikt över ett förgiftat Öresund efter ett besök på Danmarks akvarium. Akvariet måste hämta sitt vatten ute på Nordsjön.

Erik Asklund, även han en Stockholmsskildrare, har skrivit en liten vacker och insiktsfull bok om Jonson på Folket

som svarvare men han ökade på sin lön med att spela fiol på dansbanorna. Hemmet var som många arbetarhem då också präglad av kultur och folkbildning. Han lyssnar gärna på Bach eller Schubert och går kvällskurser i frihandsteckning på Tekniska skolan, den tidens Konstfack. På utställningen Unga Tecknare i Nationalmuseum uppmärksammas han när kronprinsen köper en av hans teckningar. Så småningom vågar han ägna sig åt konsten för gott och motivet söker han i förstadens arbetarkvarter även efter att han 1941 byggt en stuga på Tyresö åt sig och sin familj. Trots de ganska sorgsna motivet som i "Fattigt hus i vinterdis" finns kärlek och humor inför motivet som t ex i "Bakhållet vid Kilaberg", där några pojkar utklädda till indianer smyger i väg från ett hus där för övrigt författaren Rudolf Värnlund hade bott. "Man ritar inte med händerna utan med hjärtat" säger Björn Jonsson.

I Melleruds Pingstkyrkas second handhandel "Sjuan" köpte jag en norsk stickad mössa och fick högt uppe på en vägg se en inramad etsning för 40 kronor. Jag hämtade en pall, klev upp och tog ner tavlan och tittade närmare på den i stugan. Det var en bild av en kvinna omgiven av böcker. Jag kunde se att hon hade en bok av Upton Sinclair, en bok med tysk titel och en bok med kyrilliska bokstäver och förmodade då att det var en konstnär från DDR.

Konstnärens namn var Hans Tom någonting. Jag googlade på det jag tyckte var namnet och fick till slut fram Hans Tombrock. Det visade sig att konstverket mycket riktigt var från DDR. Men jag fick mig också till dels en märklig historia. Hans Tombrock föddes som sextonde barnet 1895 (på min födelsedag) i Benninghofen i Tyskland i en gruvarbetarfamilj. Som tonårig började han också att arbeta i gruvan men rymde och gick till sjöss.

Under första världskriget var han vid fronten i Flandern men deserterade och fängslades. Vid den ekonomiska krisen 1923 ger han sig i väg som luffare på vägarna för att ta de jobb som fanns. Han blir då en del av det landsvägsproletariat

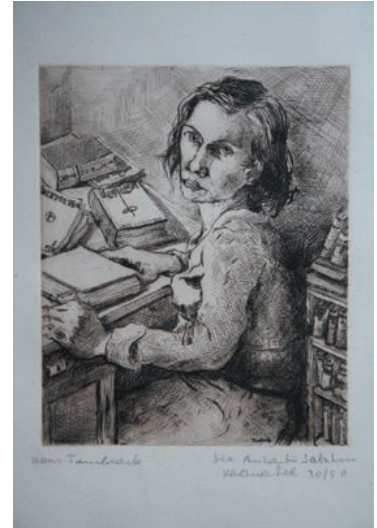
i Bilds konstklubb. Asklund har också 1943 skrivit en bok kallad "Fattigkrans" där Jonsson gjorde originallitografierna, så de kände varandra väl. Björn Jonson växte upp som enda barn i ett fattigt hem på Kungsholmen innan familjen flyttade till Midsommarkransen. Modern var sjuklig och Björn fick tidigt börja arbeta

som samlar flera hundra tusen människor, något som han skildrar i en samling "Vagabunden" 1928.

Han är inte ensam om att konstnärligt skildra livet på landsvägarna vid denna tid. I Sverige drog sig Harry Martinson fram på vägarna. Ivar Lo-Johansson var i Frankrike och Josef Kjellgren, den oförtjänt bortglömde författaren, har i "Pank och fågelfri" och "Spansk Odyssé" beskrivit livet som sjöman och luffare på landsvägarna i södra Europa. Kanske Kjellgren och Tombrock möttes? En annan luffande författare i Spanien före och under inbördeskriget är Laurie Lee. Under trettitalet blir Tombrock som kommunist och skildrare av proletariats förhållanden internerad men lyckas rymma och vistas i Schweiz varifrån han senare utvisas för att 1936 komma till Sverige där han så småningom får kontakt med både Peter Weiss och Bertolt

Brecht på Lidingö. Här i Sverige bor han fram till fredsslutet och återvänder till Tyskland 1946. Under sin vistelse i Sverige blir han en ganska känd konstnär inom arbetarrörelsen och många Folkets Hus och ABF-lokaler har, eller har haft, hans grafiska verk. År 2006 visades en utställning om hans samarbete med Bertolt Brecht på Arbetets Museum i Norrköping. Efter en tid i hemstaden Stuttgart ser han en chans att förverkliga sin kommunistiska dröm genom bildandet av den nya Tyska Demokratiska Republiken 1949. Han blir professor i Konsthögskolan i Weimar men även där får han problem och 1953, vid tiden för demonstrationerna i Berlin lämnar han DDR och bosätter sig i Stuttgart i väst där tiden har runnit förbi en konstnär som uttrycker sig i socialrealistiskt expressiva verk. Han dör ganska okänd 1966.

Så även om etsningen i Pingstkyrkans Secondhandbutik inte gjorde mig till förvånad miljonär i Antikrundan så fick jag ganska billigt en inblick i ett europeiskt människoöde.

Nya Folkhögskoleminnen – rapport från redaktionen

Signild Håkansson

När jag förra året fick frågan att vara med i redaktionen för en ny antologi med folkhögskoleminnen, tackade jag ja, trots att jag saknar erfarenhet av att jobba med ett bokprojekt. Det kändes betryggande att få dela ansvaret med två kvalificerade kollegor, Eva Önneshöj och Stewe Claesson. Jag såg framför mig hur vi skulle sammanstråla från Stockholm, Kungälv och Örebro till gedigna redaktionsmöten, först för att planera arbetet och så småningom för att gå igenom inkomna texter. Nu blev det inte så, pga begränsningar i resandet. Vi har i stället haft ett antal telefonmöten och en hel del mejl-kontakter.

I december 2020 kunde vi gå ut till ca 25 blivande skribenter. Några hade själva hört av sig och resten blivit tillfrågade, eftersom vi tyckte att de hade mycket intressant att berätta. Och nästan alla vi kontaktade var beredda att ställa upp med sina minnen.

Syftet med en ny samling folkhögskoleminnen är att genom personliga berättelser spegla utvecklingen och de stora förändringarna i skolformen, främst från 90-talet och framåt – en period som inte berörts så mycket i de

tre tidigare volymerna.

Många teman kommer att behandlas och här är några exempel: Vi får följa hur nya, profilerade utbildningar växt fram, inte minst på det estetiska området. Vi får vidare en initierad redogörelse för hur det flexibla lärandet utvecklats inom folkhögskolan under trettio år, en nog så viktig förberedelse för den situation med distansstudier, som många deltagare och lärare fått hantera under pandemin. Internationell solidaritet och hållbar utveckling inom folkhögskolan kommer att skildras. Vi får följa hur nya skolor tillkommit och hur nya huvudmän breddat skolformen och det blir tydligt hur urbaniseringen satt sina spår.

Just nu samlar vi ihop de texter som kommer in. Vi hoppas att boken blir tryckt och färdig under hösten. Om det är möjligt kommer Veteranföreningen att ordna en träff med boksläpp under oktober/november.

Priset för boken blir 200 kr, för medlemmar 150 kr. För andra, t. ex. skolor, som köper minst 5 ex. blir också priset 150 kr styck.

Vestlunddagarna 2021

De sista Vestlunddagarna genomförs i år, nu på Sigtuna folkhögskola, från och med torsdagen den 21 oktober 2021 och till och med fredagen den 22 oktober 2021. Pandemin kan innebära att vi måste genomföra Vestlunddagarna digitalt, och då mot en reducerad konferensavgift. Om så är fallet kommer vi att meddela det i god tid.

Kostnad

Konferensavgift, kost, logi samt bussförbindelse mellan Cityterminalen och Sigtuna, både torsdag och fredag, samt busstransport till och från externt logi kostar:

enkelrum 2 800:- dubbelrum 2 500:- utan logi 1 800:- Unga, studerande och ideellt engagerade i ungdomsorganisationer 500:- efter ansökan. Detaljer hittar du på hemsidan:

vestlunddagarna.org.

där du också anmäler dig, senast den 15 september 2021.

Lugn bara Lugn, jag är Kristina

Jörgen Håkansson

Kristina debuterade som poet redan vid sex- eller åtta års ålder, uppgifterna går isär, med en dikt hon skickade in till "Kalle Anka". 2006 valdes hon in som ledamot i Svenska Akademien. En alternativ rubrik till den här krönikan kunde t.ex. vara "Från Ankeborg till Akademien". Den där tidiga dikten läste hon sedermera upp vid ett framträdande i Sundsvall 2010.

Gunhild Bricken Kristina Lugn föddes 14 november 1948 i Tierp i Uppland och växte upp i Skövde, där hennes far Robert Lugn var officer vid Skaraborgs pansarregemente. Han blev sedermera generalmajor. Modern Brita Stina, född Alinder, var lektor. Familjen flyttade senare till Stockholm medan Kristina fortfarande var barn. Där har hon sedan dess varit bosatt.

Under två år 1970-1972 var Kristina gift med Bror-Ivan Johansson (1943-2007). Tillsammans med Mons Montelius fick hon 1975 dottern Martina Montelius, senare dramatiker. Åren 1991-1994 ingick Kristina ett nytt äktenskap med psykiatern Bengt Herulf (1922-2005).

År 1972 debuterade Kristina som poet med diktsamlingen "Om jag inte". Samma år tog hon även en magisterexamen vid Uppsala universitet.

Nära vännen och akademiledamoten Per Wästberg skrev efter Kristinas oväntade död 9 maj 2020 att hon i sitt författarskap öppnade vår vardag mot det bottenlösa. "I sitt språk fångar hon kroppskulturens och mediedebattens alla trenduttryck och vänder på dem, låter dem som sjunkbomber falla in i vår ensamhet".

Med skrattet i halsen

"Det var en gång när jag var en äcklig liten flicka. Då fanns bakom varje kolsvart natt en nyskurad samkvämslokal, som bara vuxna fick gå in i". Detta är början på den långa dikten "Percy Wennerfors" i diktsamlingen med samma namn (1982). Man får lätt skrattet i halsen när man läser om denna vanliga svenska flickas helt vanliga uppväxt i ett normalt svenskt hem. Lugn skapar en tragikomisk situation, som anspelar på hur barnsagan brukar inledas medan hon samtidigt för in ett olycksbå-

dande tonläge.

Diktsviten "Percy Wennerfors" skildrar flickan Deborahs materiellt välbeställda men mentalt nedbrytande och isolerande uppväxtmiljö, som antyds vara präglad av våld och övergrepp. Hennes fantasifigur hjälten och samtidigt mångtydiga plågoande Percy Wennerfors utgör den mest framträdande personifikationen av tillståndet i hennes barndomsmiljö.

Redan den första meningen i diktsviten ger ovan en direkt antydning av det mörka och ironiskt groteska tonläget, som kännetecknar sviten. Dess avslutande diktrader markerar på ett tydligt sätt den otrygghet som Deborah hänvisas till.

Aldrig mer sa han.
Du träffar dem aldrig mer.
Deras värld har rasat samman.
Den är ingen lämplig miljö för dej längre.
Och blir det aldrig mer.
Fan ta dej, sa herr Wennerfors till mej.

Det är ett definitivt avsked från Deborahs föräldrar, som skildras här. Även om det hela försiggår i hennes eget huvud, så är det ett påtvingat uppbrott, som är förmedlat av fantasifiguren Percy Wennerfors. Detta avsked bildar en påtaglig kontrast till hur den traditionella barnsagan brukar avslutas där prinsen och prinsessan får varandra, eller vilka karaktärer det kan vara, (de förenas eller försonas) och lever lyckliga i alla sina dagar. Dörren till hemmet stängs här på ett bildligt plan. Men samtidigt kan detta uppbrott uttydas som en befrielse från en underordnad dotterposition. Det kan på ett plan tolkas som förvisning och

Poesihörnan

utestängning, på ett annat plan som frigörelse och uppbrott.

Det stora genombrottet

"Du måste försöka leva dej in i min situation! Tror du att det är roligt att sitta ensam framför TV:n till långt efter sändningstidens slut och tugga på en kall cheeseburgare med en Kalle Anka-pocket och fem gamla årgångar av RFSU-bulletinen som enda sällskap?"

Så låter det i diktsamlingen "Be-kantskap önskas med äldre bildad herre" (1983). Den blir hennes genombrott som poet och mycket omskriven. Hon har en alldeles speciell humor. Ska man tala om svart humor så passar detta in på Kristina Lugn. Man skrattar gärna när man läser henne, när man hör henne i radio eller ser henne i TV, men väldigt ofta fastnar skrattet i halsen. Det verkar som en stor sorg ligger bakom allt det roliga hon skriver och säger. I detta genombrottsverk finns också dikten "Gud så dumt".

Gud så dumt att gå omkring
i en expanderande kommun
och bara tänka på sig själv.

Gud så dumt att plötsligt
börja hänga läpp så där
i kön framför barnavårdscentralen!

Som om du inte vore en helt vanlig
vilt främmande
människa som alla andra!

Gud så dumt det var
att jordfästa dom rara
marsvinen
och kanariefåglarna
och akvariefiskarna
och snorsnokarna
och tant Sivangull
och stackars lilla Signemor!

Här presenteras de fyra första verserna av diktens nio. Orden "Gud så dumt" förekommer tre gånger. Precis som i gamla sagor och ofta i dikter finns det heliga tretalet med. Diktens jag nedvärderar på ett typiskt Kristina Lugn-sätt sig själv: "Gud så dumt att bara gå omkring och tänka på sig själv". Det där med barnavårdscentralen förklaras

aldrig. Kan det ha att göra med den förtvivlan som genomsyrar dikten?

"Diktjaget" är i alla fall så nedstämt att hon = (en flicka) måste bli tröstad på något sätt. Då kommer *"Som om du inte vore en helt vanlig vilt främmande människa som alla andra"*. Det är natur-ligtvis också en tröst, att säga att alla andra har det lika besvärligt. Den här flickan har tydligen gjort något makabert. Hon har slagit ihjäl och jordfäst "marsvinen", "kanariefågeln", "akvarie-fiskarna" och... "tant Sivangull" och "stackars lilla Signemor". Vilka nu de senare kan vara? Dockor? Vi får intrycket av någon slags konstig vardaglig otrevlighet. Ordet "snorsnokarna" låter gåtfullt. Vad menar Lugn? Syftar hon på något som snorar eller snokar, något äckligt eller något obehagligt? Är det ett sätt att förklara en ensamhetskänsla, som inte kan förklaras på annat sätt än genom ett obegripligt ord? Vill hon helt enkelt berätta om en tjej, som inte fattar vad som hänt och som mår pyton? Det finns en dubbelhet i dikten så vi vet inte om vi ska skratta eller gråta!

Grotesk humor

Här ett utdrag från en annan dikt i samma diktsamling. Där skriver hon:

När dagen gryr
och dom arbetsföra har bråttom
brukar jag stå utanför
Nordiska Kompaniets
huvudentré.
Jag bara står där.
Och väntar.
Så länge jag ser ut som en galen kossa blir nog
ingen arg på mej,
tänker jag.
Dom arbetsföra brukar gilla lagom voluminösa
husdjur som har lärt sej att inte gläfsa och källa
och kvida och lamentera på livligt frekventerade
gator och torg.
Beskedliga bulldoggar och professionellt inseminerade tackor t.ex.
Sådana kreatur ger en alldeles speciell atmosfär
åt stadsbilden som dom arbetsföra brukar
uppskatta att få stanna upp och njuta av ett
ögonblick innan de jäktar vidare.

Här framträder Lugns fiktiva dikt-jag, som en ironisk person och som den missanpassade och utsatta kvinnan med en icke-yrkesverksam vardag. Diktjaget betraktar "dom arbetsföra" från sitt fjärrade, underförstått icke-arbetsföra, tillstånd. Lugn beskriver kvinnan i en alienerad

outsider- eller underdog- position.

Krisina Lugns alter ego är en ömklig kvinna, som har svårt att få fason på sitt liv. Hon konsumerar Valium, Vesparox och Dopartan för att dämpa ångesten och stäcka den existensiella skrällen. Hon vänjs vid sin kropp. En strof ur diktboken *"Hundstunden"* (1989) låter som följer:

Jag är nog bara en avert
av den borgerliga kulturens allra sämst
heminredda krukväxter.
Jag är nog bara en sorg
av svenskt tenn
i en kropp som har förlorat hela sitt
underhållningsvärde.

Mediabilden

Det har skapats en omfattande medial bild av Kristina Lugn. Denna bild har påverkat hennes mångåriga litterära verksamhet. Hennes tidiga verk mottogs som bekännelse-litteratur. Hon framställdes som en pille-rätande, kedjerökande och smått neurotisk ensamstående förortskvinna. (Hennes två äktenskap var mycket korta). Bilden av henne var en bekännelse-lyrikers. Det är med en ironisk hållning som hon både med sina texter och med sin mediaframtoning skriver in sig i detta fält. Bilden av henne har dock i stor utsträckning formats utan kontroll av Lugn själv. Hennes lyrik analyseras vanligen ur ett feministiskt perspektiv med fokus på diktjagets underläge och utsatthet.

Magnus Florin skriver 1988 i "Litteraturmagasinet" att *"Kristina Lugns författarskap skymms av hennes kändskap. /-/-/ Det är illa att hennes person utnyttjas i medierna till den grad att hennes poesi, när den väl blir läst inte betraktas som dikt och konst utan som bikt och bekännelse."* Lugn medverkade flitigt under många år i ett stort antal radio- och TV-program både som programledare och medverkande.

Mångsysslaren

Kristina Lugns författarskap är mycket mångbottnat och en av hennes förebilder var Sonja Åkesson. Under mitten av 1980-talet börjar Lugn också att skriva dramatiskt och pjäser varvid lyriken kommer allt mer i bakgrunden. Hennes sista diktsamling *"Hej då ha det så bra"* utkom 2003. Då hade det gått fjorton år sedan föregående diktsamling *"Hundstunden"* kom ut. Flera av hennes dussintal dramer har satts upp på Kungliga Dramatiska teatern t.ex.

"Tant Blomma" och *"Idla flickorna"* m.fl. 1999 uttalar hon *"Jag vill bli dramatiker i stället för som hittills en poet, som skriver dramatik"*.

Efter skådespelaren Allan Edvalls död 1997 övertog Lugn "Teater Brunnsgatan Fyra" i Stockholm, där bl.a. flera av hennes pjäser sattes upp. Hon var konstnärlig ledare för teatern fram till 2011.

Bland Kristinas många utmärkelser kan nämnas *"Karamelodiktstipendiet"* 2014, som hon mottog med följande motivering: *"För att hon med sitt egenartade sinne för skönheten i det obegripliga- humoristiskt och drastiskt- berör till eftertanke och engagemang. Med poetens känsla och till fröjd och berusning lyckas hon få oss att bättre förstå det svenska språket."*

Invalet i Svenska Akademien 2006 belyser hur väletablerat och respektfullt hennes författarskap allt eftersom kommit att bli. I Akademiens strid kring "Kulturmannen" som splittrar sammanslutningen, tillhör Lugn den sida, som under Horace Engdahl tar parti mot Sara Danius. Lugns replik till pressuppbådet, som 2018 försöker pressa henne att svara på frågor utanför Börshuset i Gamla stan har blivit klassisk: *"Jag röker, ni kommer att dö!"*

Lugn poängterar att det är allmängiltiga och existensiella frågor, som behandlas i hennes författarskap. Det är utifrån personliga erfarenheter som gestaltningen sker. Barnets perspektiv och barndomens erfarenheter ges en väldigt central plats. Ensamhet, utanförskap och social "klumpighet" återkommer ofta. *"Man kan ljuga om allt utom sina känslor när man är författare."* Dessutom gör hon en tydlig åtskillnad mellan humor och ironi. *"Humor är en form av intelligens. Det är en sorts kärlek. Humor har ingenting med ironi att göra."* Man kan tolka detta som att hon inte vill kännas vid en schabloniserad tolkning av sitt författarskap som ironiskt, utan att hon också vill framhålla humorinslagen.

I sin sista diktsamling *"Hej då, ha det så bra!"* (2003) finns en diktstrof, som kanske ger uttryck för Kristinas innersta tankar?

Jag vill inte träffa jourhavande medmänniska
jag vill inte tala med akutteamet och krisgrup-
pen.

Jag vill att Mörkrets Furste ska komma
och underteckna mitt sista frånvarointyg.

Några slutord

Staffan Myrbäck

Med dessa ord avslutar jag min tid som redaktör för Folkhögskolan, efter 27 år.

En eftermiddag våren 1994, när jag kom hem från mitt arbete som journalistlärare på Kalix folkhögskola, låg ett nummer av Folkhögskolan nedanför brevinkastet. I en annons sökte man en redaktör till tidningen. Jag hade arbetat fyra år som folkhögskollärare och just gått med i SFHL, som förbundet hette vid den här tiden.

Min erfarenhet av folkhögskola var den allmänna kursen på Forsa folkhögskola åren 1971–1974, från 18 års ålder. I början av åttiotalet en termin på fritidsledarutbildningen i Kalix men jag hoppade av och sökte hösten därpå dess ettåriga journalistutbildning. Åtta år senare, 1990, anställning som lärare i journalistik i Kalix.

Men, jag visste egentligen ingenting om folkhögskola.

Samma år som annonsen var införd slumpade det sig så att Linköpings universitet öppnat en tvåårig distansutbildning för folkhögskollärare. Suget var stort. Vi var ett hundratal lärare på folkhögskola som sökte. Där började också min resa att djupare förstå vad folkhögskola är, en resa som pågår än.

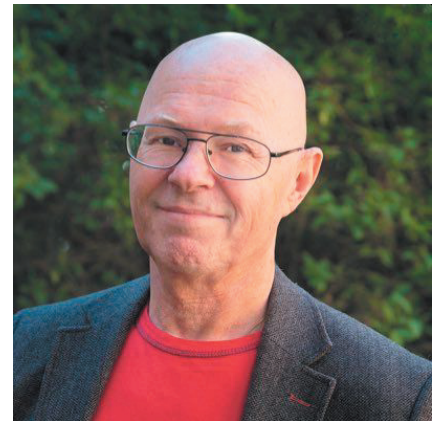
Folkhögskolan är ingen fast form. Under sina 150 år har den förändrats och förvandlats utom i sin kärna: en studieform för

vuxna, frivilligheten och friheten, avsaknaden av en kursplan, de engagerade lärarna, gemenskapen, det ständigt pågående samtalet om livet, att vara människa, demokratin, vilket samhälle vi vill leva i. Det vi kallar bildning.

Folkhögskolepedagogiken är nog mindre en metod och mer ett förhållningssätt. Metoderna kan variera. Gösta Vestlund hänvisade ofta till en studie som gjordes de första åren efter millenieskiftet och som visade att det som utmärkte folkhögskollärare var just det demokratiska förhållningssättet gentemot deltagarna.

Den före folkhögskolerektorn och författaren Stewe Claeson brukar tala om folkhögskolans "hundhet". Hundar kan se väldigt olika ut. Det går inte att riktigt sätta fingret på vad det är men när vi ser den vet vi att det är en hund. Samma sak är det med folkhögskola. De ser väldigt olika ut. En slottliknande byggnad på landet eller bunkerliknande lokaler i stan. När vi kliver in vet vi vad det är.

För tio år sedan slutade jag som lärare på folkhögskola. Nu är det alltså dags, efter 27 år, att lämna över som redaktör. Det har inte bara varit ett jobb. Det växte till ett uppdrag, även om det är en ständig balansgång att å ena sidan stå lite vid sidan av och hålla det journalistiska uppdraget i

Staffan Myrbäck är avgående redaktör och ansvarig utgivare för Tidningen Folkhögskolan

minnet, å andra sidan vara en del av en rörelse, en skolform. Många har varit med på resan, ingen nämnd och ingen glömd men som har varit ett ovärderligt stöd.

En ny redaktör är redan utsedd, Björn Andersson som kommer att presentera sig själv i nästa nummer. Han har mångårig erfarenhet som reporter och chefredaktör för Lärarförbundets olika tidningar som nu produceras av contentbyrån Make Your Mark, från nästa nummer även Folkhögskolan. Nästa nummer gör vi tillsammans och det är möjligt att jag också dyker upp som reporter i något framtida nummer.

Veteranförbundets årsmöte 6 maj 2021

Tore Mellberg

Vi var 17 personer som deltog via Zoom på veteranförbundets årsmöte. Alla handlingar inför mötet fanns att tillgå på veteranförbundets webbsida vetfolk.dinstudio.se, och de ligger fortfarande kvar där för den som är nyfiken.

Fanns det då några överraskande beslut som togs? Nej, det kan man inte säga. Allt gick i enlighet med styrelsens och valberedningens plan. Verksamhetsberättelse och ekonomisk berättelse presenterades, och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Inga lättadens suckar kunde höras genom mina datorhögtalare.

Medlemsavgiften kommer att bli densamma för detta och nästa år, dvs. 250 kr.

Motionerna lyste med sin frånvaro men styrelsen presenterade en verksamhetsplan med höga ambitioner. Ett axplock ur denna:

- Vi ska göra folkhögskolebesök med seminarieinslag, ha egna riksseminarier i utbildningspolitiska frågor och dessutom medverka vid andras arrangemang, typ Folkhögskoleforum.
- Om pandemin tillåter ska vi göra bildningsresor både i Sverige och övriga Norden och eventuellt också i något annat land.
- Förbundets medlemmar ska ha en opinionsbildande roll i folkbildningsfrågor.
- Antologin Nya Folkhögskoleminnen ska vara färdig till hösten.
- Förbundet ska fortsätta sitt samarbete med Folkhögskollärarna, Lärarförbundet, Sveriges folkhögskolor och deras intresseorganisationer och vi kommer att ha fortsatt kontakt med Tanzaniska vänförbundet Karibu.

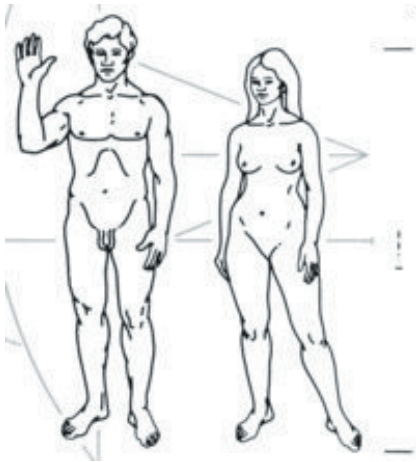
Vår nya styrelse bildades helt i enlighet med valberedningens förslag, dvs. Björn Grip fortsätter som ordförande och ledamöterna Signild Håkansson, Kent Jonelind, Rikard Lilljekvist och Lena Skördeman valdes om som ordinarie ledamöter. Birgitta Reimer och Judith Skörsmo sitter också kvar som suppleanter.

Men vi hade faktiskt tre nyval. Det var Hans Ålund, Bo Löwkrantz och Ingemar Nordieng som valdes till revisorer.

Trots vår höga medelålder hade vi inga större svårigheter att hantera konferensgränssnittet och kommunicera via dator, padda eller smartphone. Men inget annat kan man väl vänta sig av en skara folkhögskoleveteraner som genom åren erhållit betydande vana att hänga med i tidens svängningar.

En daterad bild av människan på väg mot evigheten?

Per-Ola Jansson

Ecce homo!

Sedan 3 mars 1972 är rymdsonden Pioneer 10 på väg mot stjärnan *Aldebaran* i Oxens stjärnbild. Den väger 258 kg och färdas med en hastighet av 17 000 km/timme och beräknas passera *Aldebaran* om 2 miljoner år på sin väg mot evigheten. Vi förlorade kontakten med den 23 januari 2003 på grund av förlusten av elkraft för dess radiosändare på ett avstånd av 12 miljarder kilometer från jorden. Om den inte förintas på sin väg och kan avkodas av någon/något så kommer *den gyllene plaketten* som sonden bär, med ambitionen att förmedla ett budskap om mänsklighetens självbild, som var aktuell 1972. Trots Carl Sagans blunder att inte förse den kvinnliga gestalten med en snippa, så torde det ändå inte försvåra för tolkaren att förstå att bilden gestaltar två binära varelser.

En plakett för vår tids rymdsond?

Men om uppskjutningen ägt rum idag vore det förmodligen inte längre möjligt att låta en man och en kvinna symbolisera mänskligheten på det sättet. En ny sorts människa, *transmänniskan* har nu uppenbarat sig, och kräver sin plats. *Homo sapiens* man och kvinna har nu i språket smälts ner till s.k. cis-personer (lat. "på samma sida"), en tankefigur som inom sig rymmer de två ursprungliga biologiska könen, men eftersom könet nu, i *den nya bilden* inte svarar mot objektiva kriterier utan mot subjektiva, så finns könet endast i betraktarens huvud. Denna tankefigur öppnar därmed en möjlighet för en gränsöverskridande

människa att ta plats, *transmänniskan*.

Ett omfattande opinionstryck söker nu avfärda den existerande och *normerande* könsdualismen, den *binära*. Den anses inte längre vara hållbar. Nu kan en närmast lavinartad ökning av människor som anser sig vara födda i fel kropp observeras. I Sverige ser ökningen ut så här: 1998 0 personer, 2007 31, 2017 727 och 2018 5841 i Sverige. Medias allt livligare bevakning och mängden av publikationer, akademiska som journalistiska belyser utvecklingen. Den nya normen ska tillåta transpersoner att fritt välja det kön man vill ha som sin *identitet*. Den självupplevda, *subjektiva*, identiteten skall genom att fastställas *juridiskt* bli jämställd med den identitet som en s.k. cis-person har. Det betyder att personer som vid födseln i folkbokföringen fått ett biologiskt kön fastställt, nu kan byta kön.

Så hur skulle ett budskap med samma syfte som det Pioneer 10 är försett med utformas idag? Låt oss försöka! Det nya paret måste symbolisera den nya *identiteten*. Så här:

När *genus* som begrepp kom i svang under 1990-talet avsåg det endast de *föreställningar* som förknippades med könen, inte de kroppsliga (biologiska) könen i sig själva. *Genus* var det nya namnet på den syn på *könsrollerna* som de stora feministerna under 1990-talet forskat, skrivit och föreläst om, som *Simone de Beauvoir*, *Germaine Greer* och *Yvonne Hirdman*, som översatte det engelska *gender* till svenskans *genus*. Det är få män vi får i tankarna i denna fråga, trots av även män är bärare av ett *genus*. Den kopernikanska vändning som *genus* och kön nu genomgår, där de stereotypa könsrollerna "blivit" essentiella, eller hårdvara; dvs. de utgör nu "det verkliga könet" och måste därför styra gestaltningen av de symboliserande bilderna. Det biologiska könet och den manliga kroppen får lämna scenen. Eftersom dagens könsroller fortfarande är levande och som vi känner igen sedan långt tillbaka; dessa är av den klassiska *feminismen* ansedda som produkter av den *patriarkala* samhällsordningen så kanske det inte är så fel att den nya plaketten bär nedanstående, eller liknande motsvarig-

heter, till mannen och kvinnan som finns på Pioneer 10:

Pojken ägnar sig åt krigsleksaker och aggressiva dataspel och tonar som vuxen fram med maskinen som fetisch. Flickan knyter rosetter och leker med dockor och i den patriarkalt dominerade kulturen visar hon som vuxen upp sig som en praktbimbo på vilken den manliga blicken kan klistras. Nu hävdar alltså transteoretiker att dessa könsroller är essentiella och därför speglar människans sanna natur.

Ska vi skratta eller gråta?

Kajsa Ekmans *Om könets existens* har innevarande vår väckt en omfattande debatt. Jag förstår att debatten som pågår både uppskattas och hatas. Det märkliga med debatten är att det finns inga självklara fiender. Det uppstår "interna" konflikter inom HBTQ-rörelsen, lika så mellan motståndarna. Man kan vara tillskyndare av identitetspolitiken, men kanske bara till en viss gräns. Inom gayrörelsen i USA, och även här hemma uppstår motsättningar mellan essentialister och icke-essentialister, mellan "hårdvara" och "mjukvara". På ett i mitt tycke fascinerande sätt väcker transdebatten upp helt nya tänkesätt om könen. Nu har det blivit möjligt att besvara frågan Vad är en människa? från nya utgångspunkter.

2007 tillsattes utredningen *Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag*. Utredningen skulle klargöra transsexu-

ellas situation och föreslå lämpliga åtgärder. Det psykiska lidandet står i fokus. Lösningen är kirurgi och hormonbehandling, som kan genomföras efter noggrann utredning. Könshytet innebär alltid att den reproduktiva möjligheten tillintetgörs. Transpersonen anses inte längre vara en transperson, utan har bytt kön.

2018 tillsattes en statlig utredning på initiativ av ministrarna Annika Strandhäll och Alice Bah Kuhnke, *Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering*, i syfte att utreda möjligheten att avskaffa begreppen *man* och *kvinna* och att underlätta för minderåriga att kunna få könskorrigering behandling. Men den har ännu inte renderat i en proposition att förelägga riksdagen för beslut. I en intervju i DN 2021-05-21 anser

Strandhäll självkritiskt, att "frågan om jämställdhet och kön – och transpersoners rättigheter – måste balanseras. Vi är inte där än, där vi kan avskaffa begreppen man och kvinna." Trots det har Vårdguiden 1177 "riktlinjer" med råd till oss hur vi ska undvika att tala om män och kvinnor med hänsyn tagen till transproblematiken. Andra organisationer i Sverige, utomlands som till exempel IOK har öppnat för att juridiskt fastställda transpersoner kan delta i olympiska lekar, efter att ha genomgått en kortare hormonbehandling. Före detta biologiska män kan nu genom *transition* tävla mot biologiska kvinnor och transkvinnor.

I Storbritannien har skiftet kommit längre än i Sverige. Omtalad är den konduktör som hälsade tågresenärerna

välkomna ombord med ett glatt *Welcome on board, ladies and gentlemen!* Det skulle han inte ha gjort. Han blev för sin hälsning åtalad och hamnade i domstol, efter att ha begått detta kränkande brott.

För att sammanfatta denna kortessä hämtar jag ett citat ur Kajsa Ekis Ekman's bok *Om könets existens*:

Vi har att göra med en ny syn på kön som på kort tid har blivit hegemonisk och allmängiltig. På bara tio år har stater, idrottsorganisationer, medier och internationella organisationer i väst anammat den. Ändå har det inte uppstått någon riktig diskussion. Vad innebär egentligen den nya synen på kön? Vad är det för ideologi som kommer till uttryck i den? Och vad får den för konsekvenser?

Urban Lundin tycks hellre fokusera på enskilda företrädares utspel än partiets egentliga politik, skriver Cassandra Sundin som svar på Urban Lundins artikel om SDs motion om folkhögskolan. Den finns i förra numret av denna tidning.

"Felaktigheter om SDs folkbildningspolitik" Cassandra Sundin (SD)

Den faktaresistenten debatten från folkbildningsväsendets håll går fortsatt varm. Urban Lundin anser i sin artikel att "SDs riksdagsmotion" vittnar om pinsamma kunskapsluckor. Först och främst är en enskild motion från en enskild riksdagsledamot inte partiets officiella politik. Det är anmärkningsvärt att en före detta rektor vid en folkhögskola innehar en kunskapslucka i en så grundläggande fråga som riksdagens arbetsformer.

Det immateriella kulturarv folkbildningen utgör har historiskt sett varit en viktig del av demokratins utveckling. Som Urban Lundin anför är SD ett kulturkonserverande parti där svenska och nordiska traditioner ska bevaras och uppmuntras. Vi värnar såväl folkbildning som kulturarv och ser det som högst prioriterat att folkbildningsväsendet får möjlighet och verktyg att bedriva just folkbildningsverksamhet.

De partiföreträdare vilka har mandat att bedriva folkbildningspolitik har otalt många gånger fått förklara och vidareutveckla resonemang, förslag och budget. Oavsett hur många gånger budskapet upprepas tycks den kroniska okunnigheten stå sig stark. Det är oklart huruvida detta faktum är en politisk strategi av rädsla för Sverigedede-

mokraternas utökade väljarstöd, eller ren ovilja att inhämta rätt information.

En ärlig och genuin önskan om att fördjupa sig i ett partis politik på ett visst område är rimligtvis att söka sig till de kanaler där partiets officiella företrädare i sakfrågan kommunicerar sina förslag. Urban Lundin tycks hellre fokusera på enskilda företrädares utspel än partiets egentliga politik. Att exempelvis inte bry sig om skillnaden mellan enskild motion och kommittémotion i riksdagen påvisar det oseriösa i argumentationen.

När en rörelse vars mening är bildning och kunskap, aktivt verkar för att sprida lögn och rädsla hos medborgarna motverkar den sitt eget syfte. Det borde bland andra Urban Lundin fundera över.

Cassandra Sundin är riksdagsledamot för Sverigedemokraterna och sitter i Kulturutskottet

SD och folkbildningen Urban Lundin

SD:s riksdagsman Tobias Andersson skrev i februari en motion om folkbildningen, som var så full av motsägelser och felaktigheter att jag kände mig tvungen att bemöta den.

Nu har Cassandra Sundin (SD), ledamot i riksdagens kulturutskott, förklarat att det är jag som är okunnig. Hennes virriga utläggningar utmynnar i att man inte ska ta Anderssons motion på allvar. För "en enskild motion från en enskild riksdagsledamot är inte partiets officiella politik"

Andersson ingår inte i "de partiföreträdare vilka har mandat att bedriva folkbildningspolitik".

Jag borde söka mig till "de kanaler där partiets officiella företrädare i sakfrågan kommunicerar sina förslag."

Urban Lundin tycks hellre "fokusera på enskilda företrädares utspel än partiets egentliga politik".

Och tänk jag, mitt dumma nöt, som trodde att riksdagsledamöter representerade det partis politik för vilket de är invalda. Det låter som om det enda som SD kan göra är att sparka ut Andersson ur riksdagen.

Gör det! Ju färre SD-ledamöter i riksdagen desto bättre.

FRA SYVENDE FAR I HUSET

Stewe Claeson

I

Lite norskt, nu när gränsen är stängd
I dessa karantäniska tider. Norskt. Just de
norska folkhögskolorna inramar på sätt
och vis mitt folkbildarliv. Som ung lärare
på Malungs folkhögskola besökte jag 1968
Elverums folkehøgskole – en lärare och en
handfull elever skulle varje år bo och stude-
ra och undervisa någon vecka på resp gäst-
skola. Utbytet hade ägt rum under många
år, eftersom Gunnar Furuland, rektor på
Malung från 1928 till 1964..., var stor Nor-
gevän, ofta hade norska författare på besök
och enligt utsago ägnade stor tid åt norska
diktare i sin litteraturundervisning. - Och
idag, i dessa sena tider, går mitt äldsta
barnbarn på Fosen folkehøgskole och skall
i juni segla ut, på den delen av Atlanten där
skolan ligger, i båt han varit med att bygga.
Om det norska kan man säga mycket.

II

Kanske plats för ett par ord om att jag
ändrar rubrik på de här minnesskrönorna.
Först, i bortåt tio år, **drömde** jag i många
krönikor om folkhögskolan, sedan tyckte
jag mig ha förpassats till **sidlinjen** under
några år. Men när jag ser det som händer
dessa dagar, när jag hör de unga folkvalda
tala om vår skolorform, när jag i tidskriften
läser uttalanden från riksdagens sverigede-
mokrater och andra, känns det som om
jag sannerligen och slutgiltigt tillhör en
svunnen tid - - - Urban, vår redaktör, var
osäker på om min nya rubrik skulle slå an
några strängar alls – ja, hur många, kära
veteranvänner, **hur många av er minns de
gamla norska folkeeventyren, som vi läste
i realskolan en gång...?** – Det fanns en
tid när kunskap i norska och danska ingick
i läroplanen, och alla i vår generation
läste ett antal texter på dessa språk redan
i skolan. Men idag? När man i svensk TV
skall intervjuva en dansk minister övergår
den svenska reportern till – engelska! Men
jag tänker envisas med att tro att vi faktiskt
förstår norska, både bokmål och nynorska
- och danska.

III

Och på tal om det norska - som rektor på
Nordiska var jag också norsk folkhögsko-
lerektor.

- Det är inte bara härhemma som

klåfingrigheten blir alltmer besvärande.
För bara något år sen ville den norska
Solbergregeringen "fase ut" kortkurserna
och linjer med få sökande... Det har inte
blivit så. Ännu. Men visst är uttrycket
speciellt, och det betyder detsamma på
svenska och norska, "fase ut" betyder just
det som det låter som, fasa. Förklara hur
en ny politikergeneration som säger sig slå
vakt om det sant svenska resp norska, de
gamla nordiska värdena, bara kommer med
förslag som i en handvändning skulle lägga
hundrafemtio års verksamhet i graven?! Av
ekonomiska skäl? Och vad skall man ha
pengarna till? Verksamheter som markna-
den kräver. På framsidan av vår tidskrift
stod det häromåret – och jag har inte glömt
irritationen jag då kände – att man på Val-
jeviken utbildar det framtida välfärdssam-
hällets personal. Det hade varit bättre om
man **bildade** den. - Jag frågade om Fosen
utbildade båtbyggare men den tidigare
rektorn tittade på mig och svarade – "**Ut-
danner?** Nei vi **danner**." – I inledningen till
denna skröna från min sjunde-fars-vagga
citerade jag den gamle rogalandskarlen
Garborg. Också Garborg hade synpunkter
på de ständiga ekonomiska argumenten. Låt
mig, innan jag återger ett personligt norskt
minne, citera den gamle radikalen:

/ - - - /

For pengar kan ein få alt, heiter det. Nei, ein
kan ikkje det.

Ein kan kjøpa seg mat, men ikkje mathug,
dropar, men ikkje helse,
mjuke senger, men ikkje svevn,
lærdom, men ikkje vit,

/ - - - /

Skalet av alle ting kan ein få for pengar.
Men ikkje kjernen; den er ikkje for
pengar fal.

*"Det er berre den eine Voni att: um det endaa kannhende i siste Stundi
kunde vera komi eitkvart i Vegen.*

Men det kjem sjeldan noko i Vegen for det som gali er."

Arne Garborg (Dagbok 1905-1923)

IV

Och till sist ett alldeles personligt norskt
minne. Vi hör numera ett ständigt prat om
vikten av ett s k mångkulturellt samhälle.
Jag minns en sådan folkhögskolediskussion
från ca år 2000, förberedd av journalistlin-
jen med mängder av starka och tydliga in-
slag - om globalisering och mångkulturali-
tet – och om vinsterna (men också riskerna)
med en alltmer sammanhållen, dvs likriktad
värld. Och om den stora nödvändigheten
av att lära av det främmande. Detta ägde
rum på min sista folkhögskola (Nordiska
i Kungälv) – men jag minns också en helt
underbar om också enkel vinkling på just
denna beredvillighet att ta intryck av det
främmande. Det var en dag när vi som så
ofta flaggade med alla de nordiska flaggor-
na i backen ned mot huvudbyggnaden. Och
vinden hade tagit i och den norska vim-
peln hade fastnat i ett av träden och slitits
sönder. Vi hade tolv norska elever det året.
Efter temadagen knackade det på min dörr
– och en av de norska journalistelevorna
frågade om jag hade tid ett ögonblick. Ja,
det hade man ju alltid. Och in kom – inte
bara journalisten – utan alla de tolv norska
elevorna. "Det er veldig alvorlig", sa han,
och jag anade att jag skulle få frågan varför
vi inte gjorde något åt den norska flaggan
i slänten. Men så la han till – gravallvar-
ligt - att det gällde lunchen. (Alla gamla
folkhögskolelärare- och rektorer har varit
med om de evinnerliga matdiskussionerna
på internaten!) Och jag tänkte: - min käre
Harald, passa dig nu, annars säger jag något
om luncherna på norska folkhögskolor; - de
finns nämligen inte – man har matpakke
eller får en extra smörgås. Lagad lunch är
en stor sällsynthet i vårt kära grannland. Så,
efter en kort paus, fortsatte han, fortfa-
rande med gravallvarligt stenansikte, att de
norska deltagarna denna morgon hade vägt
sig. "Vi var tolv när vi begynte på skolen.
Nå er vi tretten", sa han. Och meddelade att
efter denna mångkulturella dag hela grup-
pen kommit överens om att från Sverige
bara ta med sig en sak tillbaka hem – **den
lagade lunchen**. - Sedan stängde han av
sitt stora gravallvar och jag fick en kram av
var och en av de uppenbarligen allt fetare
norska deltagarna.